

บทที่ 1

ความสำคัญของปัญหา

บทนำ

ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่นมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ทั้งสองประเทศเริ่มสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันเมื่อปี พ.ศ. 2430 (ค.ศ. 1887) โดยความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจในระยะแรกเป็นความสัมพันธ์การค้าเป็นหลัก โดยพ่อค้าญี่ปุ่นเริ่มเข้ามาเปิดกิจการร้านค้าในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2434 (ค.ศ. 1891) และหลังจากนั้นมีธุรกิจด้านอื่น ๆ ตามมาโดยตลอด ครั้นมาถึงปี พ.ศ. 2510 (ค.ศ. 1967) ญี่ปุ่นได้ประกาศนโยบายส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศ ภาคเอกชนของญี่ปุ่นเริ่มเข้าไปลงทุนในอาเซียนและประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าว เกิดเหตุการณ์ “วิกฤตน้ำมัน” (Oil Crisis)¹ ส่งผลให้ญี่ปุ่นสนใจที่จะไปลงทุนที่ต่างประเทศอย่างจริงจังมากขึ้น และการเคลื่อนย้ายฐานการลงทุน ภายหลังจากทำข้อตกลง Plaza Accord ในปี พ.ศ. 2528 (ค.ศ. 1985) ส่งผลให้ค่าเงินเยนแข็งค่าขึ้นอย่างมาก และทำให้ญี่ปุ่นต้องย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ ประเทศไทย

¹วิกฤตน้ำมัน (Oil Crisis) คือ เหตุการณ์ที่กลุ่มประเทศโอเปค 11 ประเทศ (ณ ปี พ.ศ. 2516/ค.ศ. 1973) ได้ใช้มาตรการตอบโต้ชาติตะวันตก เนื่องจากได้ให้ความช่วยเหลือประเทศอิสราเอลต่อการทำสงครามกับชาติอิสลาม โดยมาตรการตอบโต้ คือ การงดการส่งออกน้ำมันไปยังตะวันตก ตามมาด้วยการลดการผลิตน้ำมันลงถึง 25% โดยผลจากการลดการผลิตนี้ ส่งผลให้ราคาน้ำมันในตลาดโลกสูง อีกทั้งการพุ่งสูงขึ้นของราคาน้ำมันยังส่งผลกระทบข้างเคียงไปถึงราคาของเชื้อเพลิงชนิดอื่น รวมไปถึงต้นทุนในการผลิตไฟฟ้า ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์น้ำมันขึ้นครั้งแรก (The 1973 or First Oil Crisis)

พัฒนาการทางเศรษฐกิจและโครงสร้างการผลิตของประเทศไทยและญี่ปุ่น

ทางด้านเศรษฐกิจในช่วงแรกระยะปี พ.ศ. 2533-2540 (ค.ศ. 1990-1997) ของประเทศไทยนั้น อยู่ในช่วงที่มีอัตราการการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องโดยช่วงที่อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงที่สุดนั้นมีการเจริญเติบโต เพิ่มขึ้นถึง 10% โดยเฉพาะทางด้านการค้าระหว่างประเทศที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งทางด้านการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศและการส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ โดยมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นจาก 403,570 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2531 (ค.ศ. 1988) เป็น 1,406,310 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2538 (ค.ศ. 1995) ขณะที่มูลค่าการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน จาก 513,114 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2531 (ค.ศ. 1988) เป็น 1,763,591 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2538 ส่งผลให้ดุลการค้ามีแนวโน้มขาดดุลเพิ่มขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2530 (ค.ศ. 1987) ไปจนถึง พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997)²

ในขณะที่พัฒนาการทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นนั้น เริ่มมีการลงทุนในต่างประเทศตั้งแต่นั้นปี พ.ศ. 2492 (ค.ศ. 1949) ซึ่งเป็นช่วงที่ญี่ปุ่นเริ่มฟื้นตัวจากความเสียหายจากบาดแผลจากการพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยการลงทุนในระยะแรกนั้นเป็นการลงทุนเพื่อแสวงหาทรัพยากรทางธรรมชาติ และวัตถุดิบ เพื่อใช้ในการสร้างฐานทางเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรม หลังจากนั้น การลงทุนของญี่ปุ่นในภูมิภาคได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก และอีกหนึ่งเหตุการณ์สำคัญในช่วงปี พ.ศ. 2516 (ค.ศ. 1973) ซึ่งเกิดวิกฤตน้ำมัน (Oil Shock หรือ Oil Crisis) ซึ่งส่งผลให้ราคาน้ำมันเพิ่มสูงขึ้นจนเป็นสาเหตุให้เศรษฐกิจโลกถดถอยลงอย่างเห็นได้ชัด

ทั้งนี้ น้ำมันนับเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจมวลรวม และยังเป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปซึ่งใช้เวลาในการเกิดใหม่มาก แต่ความต้องการใช้น้ำมันมี

²ณรงค์ อ่อนอิน, “ญี่ปุ่น: การย้ายฐานการผลิตของอุตสาหกรรมมายังประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543), 1-15.

สูงขึ้นมาก ขณะที่ความสามารถในการผลิตกลับยังคงเท่าเดิม ซึ่งเหตุการณ์ในครั้งนี้ส่งผลให้เกิดการชะลอตัวทางเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมโดยถ้วนหน้า ประเมินว่าอัตราการเจริญเติบโตของ GDP ในประเทศอุตสาหกรรมหลัก ๆ ของโลก อย่าง สหรัฐฯ และสหราชอาณาจักร เพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงจากร้อยละ 6 ในปี พ.ศ. 2517 (ค.ศ. 1973) เหลือเพียงร้อยละ 0.1 ในปี พ.ศ. 2517 (ค.ศ. 1974)

ขณะที่ญี่ปุ่นต้องเผชิญภาวะเศรษฐกิจถดถอย และด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องย้ายฐานการผลิตมาลงทุนในประเทศแถบอาเซียนรวมทั้งประเทศไทยด้วย และถัดมาวิกฤตน้ำมันครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2521 (ค.ศ. 1978) ที่เกิดขึ้นห่างจากครั้งแรกเพียง 5 ปี สาเหตุสำคัญมาจากปัญหาการเมืองภายในอิหร่านซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกโอเปค โดยในปี พ.ศ. 2521 (ค.ศ. 1978) ผลกระทบดังกล่าวทำให้เศรษฐกิจอิหร่านเป็นอัมพาต จากการประท้วงหยุดงานของแรงงานในบริเวณแหล่งผลิตน้ำมัน ทำให้ปริมาณการผลิตน้ำมันในประเทศและการส่งออกน้ำมันลดลง เหมือนเป็นการตอกย้ำอีกครั้ง เมื่อประเทศในกลุ่มโอเปค ประกาศให้ราคาน้ำมันเพิ่มขึ้นอีก 15% ภายในระยะเวลา 1 ปีพร้อม ๆ กันนั้น ได้เกิดสงครามระหว่างอิรักและอิหร่านขึ้นอีก ยิ่งทำให้การผลิตน้ำมันในตลาดโลกลดลง ผลของการผลิตน้ำมันที่ลดลงโดยที่ความต้องการใช้ยังเท่าเดิมอยู่และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นนั้น ทำให้ราคาน้ำมันพุ่งพรวดไปอยู่ที่ 32-34 ดอลลาร์ต่อบาร์เรล ซึ่งผลกระทบในครั้งนี้ได้ ส่งผลต่อภาคอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก ทั้งในเรื่องดุลการค้า ต้นทุนการผลิตและราคาสินค้า ตลอดจนไปจนถึงเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ทั้งหมดจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องย้ายฐานการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิต³

³1973 Oil Crisis [Online], available URL: [http://en.wikipedia.org/wiki/](http://en.wikipedia.org/wiki/1973_oil_crisis)

1973_oil_crisis, 2011 (July, 30).

ทั้งนี้ อีกปัจจัยที่สำคัญที่สุดก็คือ การลงนามข้อตกลงพลาซ่า (Plaza Accord)⁴ ในปี พ.ศ. 2528 (ค.ศ. 1985) อันมีสาเหตุมาจากเศรษฐกิจสหรัฐฯ ประสบกับปัญหาการขาดดุลแฝด คือ การขาดดุลการค้ากับรัฐบาล และการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด (ดุลการค้าบวกดุลบริการ) ซึ่งการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดนั้น หมายถึง สหรัฐฯ จะสูญเสียเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ออกไป และในขณะเดียวกันธนาคารกลางของประเทศที่เกินดุลบัญชีเดินสะพัด ก็จะมีเงินดอลลาร์เพิ่มขึ้นจำนวนมาก ทั้งประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันตก และญี่ปุ่น และนั่นเองก็เป็นสาเหตุที่ทำให้สหรัฐฯ จำต้องปรับลดค่าของเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ตามความเป็นจริง โดยใช้ระยะเวลา 2 ปีจากข้อตกลงดังกล่าว ซึ่งส่งผลให้ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯ อ่อนค่าลง 46% เมื่อเทียบกับเงินคอยซ์มาร์คของเยอรมนีในขณะนั้น และมีค่าอ่อนลง 50% เมื่อเทียบกับค่าเงินเยน ซึ่ง ณ สิ้นปี พ.ศ. 2530 (ค.ศ. 1987) ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯ อ่อนค่าลงเหลือ 54% เมื่อเทียบกับเงินสกุลหลักอื่น โดยอีกปัจจัยที่สำคัญ ที่ทางสหรัฐฯ บีบให้ญี่ปุ่นปรับค่าเงินเยนก็หนีไม่พ้น เหตุผลในทางการเมือง เพราะการขาดดุลทางการค้าของสหรัฐฯ ต่อญี่ปุ่น อันเป็นเหตุผลมาจากค่าเงินเยนที่มีอัตราต่ำ ทำให้ญี่ปุ่นได้เปรียบในดุลการค้ากับทุก ๆ ประเทศ รวมทั้งสหรัฐฯ ซึ่งจากผลกระทบทางค่าเงินเยนที่ไม่เป็นจริง ทำให้ภาวะการขาดดุลทางการค้าของสหรัฐฯ มีอัตราที่สูง ทำให้สหรัฐฯ ต้องบีบให้ญี่ปุ่นปรับค่าเงินเยน โดยอ้างเหตุผล ในเรื่องการสร้างเสถียรภาพของเงินตรา การสร้างสมดุลเกิดขึ้นในเศรษฐกิจโลก และเหตุผลโดยตรง อันเป็นอุปสรรคทางการค้าของประเทศต่าง ๆ กับญี่ปุ่น ก็คือ เรื่องการจัดการปกป้องทางการค้าหรือ

⁴ข้อตกลง Plaza Agreement คือ ความตกลงของกลุ่มประเทศผู้นำด้านอุตสาหกรรมของโลก 5 ประเทศ (G5--The group of Five) ประกอบไปด้วย สหรัฐฯ อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น ซึ่งได้ประชุมที่โรงแรม Plaza ในสหรัฐฯ เพื่อกดดันให้ญี่ปุ่นปรับค่าเงินเยน และค่าเงินสกุลหลักในยุโรปให้สูงขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาโครงสร้างของการขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงินของสหรัฐฯ

ลัทธิกีดกันทางการค้า เป็นต้น⁵

จากความตกลงพลาซ่า ซึ่งส่งผลให้เงินเยนของญี่ปุ่นแข็งค่าขึ้นอย่างมากส่งผลทำให้ภาคเอกชนต้องย้ายฐานการผลิตมาสู่ประเทศต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้การลงทุนในต่างประเทศของญี่ปุ่นและการที่ค่าเงินเยนสูงขึ้น ทำให้การผลิตภายในญี่ปุ่นมีต้นทุนการผลิตสูงขึ้นมาก เพราะวัตถุดิบต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ค่าแรงงานสูงขึ้น ตลอดจนการขยายกำลังการผลิตมีขีดจำกัดเพราะค่าที่ดินแพงขึ้นและสถานที่ขยายกำลังการผลิตน้อยลง ดังนั้นอุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะขนาดกลางและขนาดย่อม จึงทยอยกันออกมาหาแหล่งผลิตที่ต้นทุนถูกกว่า ซึ่งนั่นก็คือการเคลื่อนย้ายฐานการผลิตมาสู่ประเทศไทย

การลงทุนของญี่ปุ่นในไทยและนโยบายการส่งเสริมการลงทุนในไทย

จากการศึกษาถึงการลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นที่ผ่านสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนในประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ. 2528-2536 (ค.ศ. 1985-1993) พบว่าสาเหตุที่ญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนในช่วงเวลาดังกล่าว มีสาเหตุ 2 ประการ คือ

ประการแรก คือ ปัจจัยภายในของประเทศญี่ปุ่นนั่นเอง ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของค่าเงินเยน และการเพิ่มของอัตราค่าจ้างงาน ปัญหาการถูกกีดกันทางการค้าอย่างรุนแรงจากสหรัฐฯ และประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ทำให้ญี่ปุ่นต้องปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมไปสู่เทคโนโลยีระดับสูง ส่วนอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นต่ำถึงขั้นกลางจะย้ายฐานการผลิตไปยังต่างประเทศ ซึ่งมีวัตถุดิบ ทรัพยากรธรรมชาติ และค่าแรงขั้นต่ำ เพื่อสามารถลดต้นทุนการผลิตได้

ประการที่สอง ปัจจัยภายนอก คือ ความเหมาะสมของประเทศไทยที่สามารถรองรับการลงทุนจากญี่ปุ่นได้ เพราะไทยมีอัตราการเจริญเติบโตที่สูงในช่วงเวลาในขณะนั้น และการเตรียมโครงสร้างพื้นฐานไว้รองรับการขยายตัวของการลงทุน

⁵ณรงค์ อ่อนอิน, เรื่องเดิม, 1-7.

มีแรงงานจำนวนมากที่มีคุณภาพ ค่าจ้างแรงงานไม่สูงจนเกินไป มีวัตถุดิบและทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งตลาดสำหรับสินค้าส่งออกของญี่ปุ่น โดยมีหน่วยงานรัฐบาลให้การสนับสนุน และให้สิทธิพิเศษแก่นักลงทุนต่างชาติ ตามนโยบายส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment--BOI) และสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อยู่ในเกณฑ์ที่นักลงทุนญี่ปุ่นรับได้ การลงทุนของญี่ปุ่นส่วนใหญ่จะเป็นการร่วมลงทุนกับผู้ประกอบการชาวไทย ในรูปบริษัทข้ามชาติ โดยอุตสาหกรรมที่มาลงทุนในปัจจุบันเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลาง ขนาดเล็กและที่ใช้เทคโนโลยีไม่สูงมาก⁶

โครงสร้างการผลิตของประเทศไทย เปลี่ยนจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า เป็นการผลิตเพื่อส่งออกแทน และสัดส่วนการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น หากดูโดยรวมแล้วการลงทุนของญี่ปุ่นในไทยไม่ช่วยให้การจ้างงานในประเทศเพิ่มขึ้น ยกเว้นจะมองเฉพาะการจ้างงานในอุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่ง ซึ่งไม่ช่วยให้ดุลการค้าและดุลการชำระเงินดีขึ้น ไม่ช่วยในการส่งเสริมการกระจายแหล่งอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาคนัก ส่วนผลในด้านการรับการถ่ายทอดเทคโนโลยี และการฝึกอบรมคนงานมีน้อย บางอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น เช่น อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมการผลิตรถยนต์ได้ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมเชื่อมโยง และอุตสาหกรรมสนับสนุนขึ้นในประเทศไทย โดยทั้งหมดเป็นการเชื่อมโยงลักษณะทางเศรษฐกิจของไทยกับญี่ปุ่นได้เป็นอย่างดี

สำหรับเศรษฐกิจของไทยหลังจากการทำการค้าของไทยกับญี่ปุ่นในช่วงที่มีการส่งเสริมการลงทุนจากภาครัฐ ทั้งในส่วนของมาตรการการส่งเสริมการลงทุน (BOI) และปัจจัยทางภูมิศาสตร์ของไทย เหตุผลทางด้านแรงงานที่มีค่าจ้างถูก และเต็มไปด้วยศักยภาพในทางแรงงาน ซึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมการลงทุนให้ญี่ปุ่นได้ลงทุนในไทยอย่างต่อเนื่อง โดยไทยได้ประโยชน์ผ่านการลงทุนทางตรงของญี่ปุ่น และทางญี่ปุ่นเองก็ได้ผลประโยชน์จากการลงทุนในไทย โดยในช่วงปี พ.ศ. 2533-2538 (ค.ศ. 1990-1995) การลงทุนของญี่ปุ่นมีอัตราการเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน ในสาขาของงานโลหะ โดยเฉพาะเหล็กหล่อ เหล็กขึ้นรูป เครื่องมือช่าง แม่พิมพ์ ชุบเคลือบผิวและชุบแข็ง ซึ่งใน

⁶ณรงค์ อ่อนอิน, เรื่องเดียวกัน, 39-40.

ระยะเวลานั้นเอง มีจำนวนโครงการส่งเสริมจาก BOI ถึง 43 โครงการ รวมไปถึงโครงการผลิตเหล็ก และการผลิตชิ้นส่วนที่มีอัตราขยายเติบโตอย่างต่อเนื่อง

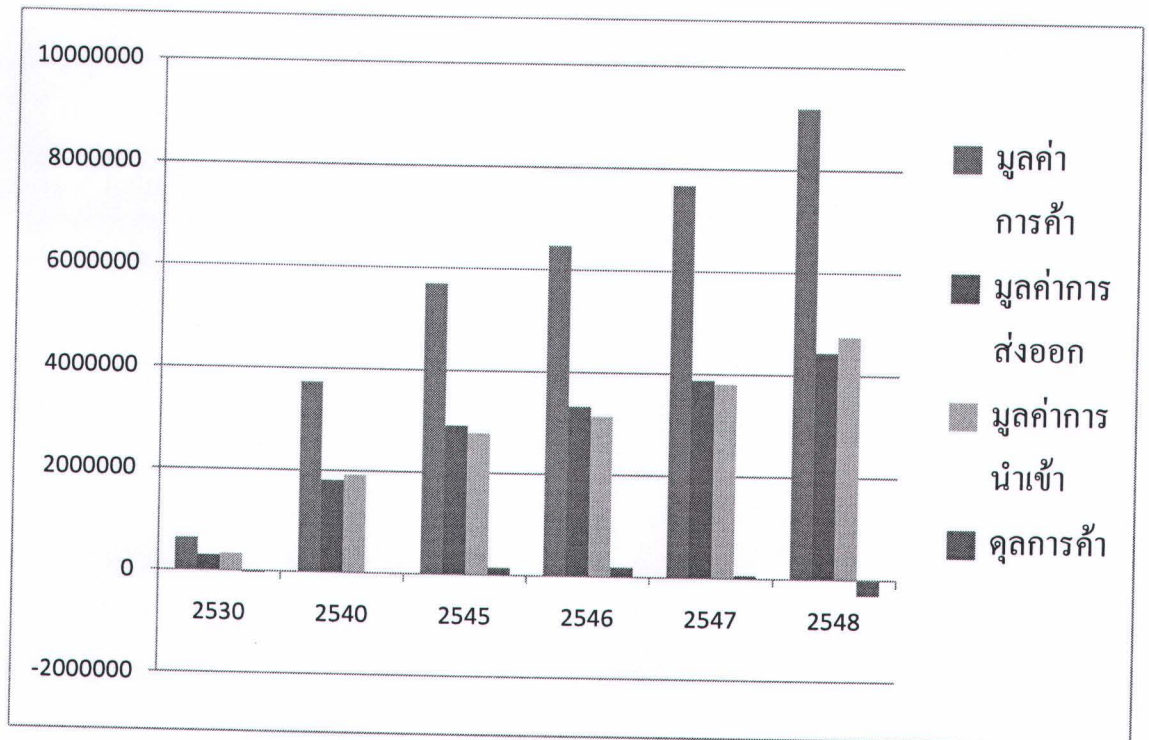
ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996) เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่มีการชะลอตัว อันเป็นผลมาจากภาคการส่งออกที่ขยายตัวต่ำกว่าเป้าหมายที่ประมาณการไว้ และเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายที่เข้มงวดของธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อควบคุมภาวะเงินเฟ้อ และปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด ซึ่งการตั้งเป้าในภาคการส่งออกนั้นผิดเป้ากว่าที่ประมาณการไว้ทำให้การส่งออกของไทยแทบจะไม่ขยายตัว จนส่งผลต่ออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จุดหักเหในครั้งนั้น ได้กลายเป็นชนวนในการถดถอยทางเศรษฐกิจและเหตุการณ์อันลุลกลามจนกลายเป็น “วิกฤตการณ์ทางการเงิน” ในช่วงเวลาต่อมา

โดยในช่วงหลัง พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) เมื่อรัฐบาล (ชวลิต) ประกาศลอยตัวค่าเงินบาท ทำให้ค่าเงินบาทอ่อนตัวอย่างทันทีทันใด จากเดิมประมาณ 25.60 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ เป็น 28.75 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในเวลาเพียง 24 ชั่วโมง และค่าเงินบาทอ่อนลงตามลำดับ ในช่วงต่ำสุด ซึ่งตกลงถึง 55 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ วิกฤตเศรษฐกิจครั้งนี้ นอกจากทำให้ธุรกิจเอกชน เช่น บริษัทบ้านจัดสรร อุตสาหกรรมก่อสร้าง อุตสาหกรรมผลิตวัสดุก่อสร้าง สถาบันการเงิน ธนาคาร ธุรกิจการพิมพ์ การโฆษณา ถูกกระทบอย่างรุนแรง หลายแห่งต้องปิดกิจการ หลายแห่งมีหนี้ท่วมตัว พนักงานจำนวนมากถูกปลดออกจากงาน และรัฐบาลถูกกดดันให้ลาออกแล้ว วิกฤตเศรษฐกิจครั้งนี้ยังส่งผลให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ รัสเซีย และประเทศอื่น ๆ ตามลำดับ อีกทั้ง ส่งผลทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเริ่มมีปัญหาด้านเสถียรภาพ เกิดภาวะเงินเฟ้อ และการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดสูงขึ้น การส่งออกขยายตัวลดลง ทำให้ไทยต้องกู้ยืมเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund--IMF) ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยใน พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) ชบเซาเป็นอย่างมาก ถึงแม้การส่งออกเริ่มฟื้นตัวในช่วงเวลา

ต่อมา แต่ยังไม่แข็งแกร่งพอที่จะผลักดันการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจโดยรวม ทำให้อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจลดลงร้อยละ 1.4⁷

จากการดำเนินมาตรการในการให้ความช่วยเหลือของญี่ปุ่นทั้งการมอบเงินผ่านกรอบความช่วยเหลือทาง IMF ถึง 4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โครงการมิยาซาวา และการให้เงินสินเชื่อของธนาคารส่งออกและนำเข้าแห่งญี่ปุ่น (Japan Bank for International Cooperation--JBIC) ทั้งหมดทั้งมวลนี้ ได้ส่งผลต่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของไทย และเมื่อ พ.ศ. 2541 (ค.ศ. 1998) การขาดดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดกลับปรับตัวดีขึ้น สะท้อนถึงการชะลอตัวการนำเข้าอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจในด้านการผลิตและการใช้จ่าย อันเนื่องมาจากค่าเงินบาทที่อ่อนค่าลงอย่างมาก ขณะที่มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้น อัตราการเจริญเติบโตมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น ด้านการค้าระหว่างประเทศมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นกว่าปีก่อน ๆ โดยในปี พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) ญี่ปุ่นได้เป็นคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดของไทย และมูลค่าการส่งออกจากไทยไปญี่ปุ่นมีสัดส่วนร้อยละ 14 จากมูลค่าการส่งออกจากทั่วโลก เป็นอันดับ 2 รองจากสหรัฐฯ (ภาพที่ 1)

⁷Dick K. Nanto, **CRS Report: The 1997-98 Asian Financial Crisis** [Online], available URL: <http://www.fas.org/man/crs/crs-asia2.htm>, 2010 (February, 6).

ภาพที่ 1 มูลค่าการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2530-2548 (ค.ศ. 1987-2005)
(หน่วย: ล้านบาท)

ที่มา: กระทรวงพาณิชย์, มูลค่าการค้าระหว่างประเทศ [Online], available URL:
<http://www2.ops3.moc.go.th>, 2001 (July, 30).

จากสถานะทางการค้าของไทยกับญี่ปุ่นอันเป็นการแสดงออกถึงภาวะทางการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจผ่านการค้า การลงทุน และการที่ไทยเป็นเสมือนฐานการลงทุน ฐานการผลิตนอกประเทศของญี่ปุ่น และไทยก็ได้ประโยชน์ผ่านการลงทุนทางตรงของญี่ปุ่น ทั้งในเรื่องการจ้างงาน การเพิ่มผลผลิต และศักยภาพในประเทศ และการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการลงทุนของญี่ปุ่นในไทย

จากการความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องของไทยกับญี่ปุ่นที่มีมาอย่างต่อเนื่อง จนกลายมาสู่การที่ตัวแทนของทั้งสองประเทศ มีความเห็นร่วมที่จะทำการศึกษาในเรื่องการบูรณาการทางเศรษฐกิจร่วมกัน ผ่านข้อตกลงทางการค้าแบบเขตการค้าเสรี (FTA)

ซึ่งเป็นนิมิตรหมายอันดีในการสร้างเสริมทางการค้า และจะยังเป็นการส่งเสริมการค้า การลงทุนของทั้งสองประเทศยิ่งไปอีก โดยกรอบความร่วมมือนี้ ได้เป็นการสร้าง พันธมิตรทางเศรษฐกิจของไทยกับญี่ปุ่น ตลอดจนเป็นการปูทางไปสู่การสร้าง ความร่วมมือที่แน่นแฟ้นในอนาคต

พัฒนาการทางเศรษฐกิจ คู่การเป็น “ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น”

ความสัมพันธ์ของไทย-ญี่ปุ่น ขยับมาอีกระดับในช่วงของการสร้างความสัมพันธ์ ทางการค้า ผ่านการเจรจาแบบทวิภาคี ซึ่งก็คือ ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement--JTEPA) โดยข้อตกลงฉบับนี้ เกิดจากการศึกษาหารือจากผู้แทนภาครัฐ เอกชน และนักวิชาการทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งใช้เวลา ร่วมศึกษาร่วม 14 เดือน ในช่วง ปี พ.ศ. 2545-2546 (ค.ศ. 2002-2003) และต่อมาจนถึง เริ่มหารืออย่างเป็นทางการของตัวแทนทั้ง 2 ฝ่าย ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) และหลังการเจรจา 9 รอบ รวมไปถึงการเจรจานอกรอบในรอบการหารือ ในช่วงต่างๆ และการเจรจาในระดับรัฐมนตรีที่กรุงเทพฯ เมื่อ 31 กรกฎาคม - 1 สิงหาคม พ.ศ. 2548 (ค.ศ. 2005) จนต่อมา นายกรัฐมนตรีของทั้ง 2 ประเทศ ได้ร่วมกันบรรลุผล การตกลง ที่กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เมื่อ 1 กันยายน พ.ศ. 2548 (ค.ศ. 2005)

ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น ฉบับนี้ ครอบคลุมความสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่นแบบรอบด้าน ครอบคลุมบทบาทต่าง ๆ เกี่ยวกับการค้าสินค้า (ครอบคลุม การลดภาษีสินค้านี้ระหว่างกันกว่า 90%) กฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า พิธีการศุลกากร (เน้น ความร่วมมือเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่การค้าระหว่างกัน) “การค้าไร้กระดาษ” (เน้น ความร่วมมือเพื่อพัฒนาไปสู่ “พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และการค้าไร้กระดาษ”) การยอมรับมาตรฐานร่วมกัน (เน้นให้มีการยอมรับหน่วยตรวจรับรองมาตรฐานบังคับ สำหรับสินค้าไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์) การค้าบริการ (กำหนดกรอบสำหรับการเปิดเสรี การค้าบริการ) การลงทุน (ครอบคลุมการเปิดเสรีและการส่งเสริมและคุ้มครอง การลงทุน) การเคลื่อนย้ายของบุคคลธรรมดา (ครอบคลุมประเด็นการให้อนุญาตเข้า- เมืองและพำนักอยู่ในประเทศชั่วคราว รวมทั้งกำหนดกลไกหารือเกี่ยวกับการยอมรับ

มาตรฐานอาชีพ) ทรัพย์สินทางปัญญา (เน้นให้มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอ มีประสิทธิภาพและไม่เลือกปฏิบัติโดยยึดตาม (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights--TRIPS) และกฎหมายของไทยในปัจจุบัน) การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (เน้นความร่วมมือด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล) การแข่งขัน (ส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการค้าที่เสรีและเป็นธรรม) ความร่วมมือ ซึ่งมีทั้งสิ้น 9 สาขา ได้แก่ เกษตรป่าไม้และประมง การศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การสร้างเสริมสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ บริการการเงิน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การท่องเที่ยว และการส่งเสริมการค้าและการลงทุน⁸

อย่างไรก็ดี สถานการณ์ในไทยประสบปัญหาทางการเมือง ทำให้รัฐบาลในขณะนั้น (พ.ต.ท. ทักษิณ) ประกาศยุบสภาเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่ายมีเวลาเพิ่มเติมในการเก็บรายละเอียดอีกรอบหนึ่ง หลังจากนั้น คณะเจรจาและคณะผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายของทั้ง 2 ประเทศ ได้ร่วมประชุมกันอีก 7 ครั้ง เพื่อกร่างความตกลงและประเด็นทางเทคนิค ซึ่งมีความละเอียดอ่อนในการทำข้อตกลง รวมไปถึงกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า อันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทั้งสองประเทศจำเป็นต้องให้ความสำคัญเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้กับสินค้า

โดยต่อมา คณะทำงานของทั้งสองฝ่ายจึงได้ประชุมกันอีกครั้ง ต่อมาเมื่อวันที่ 22-23 มิถุนายน พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) ที่กรุงเทพฯ เพื่อสรุปถ้อยคำในร่างความตกลงฯ และสาระของร่างแถลงการณ์ทางการเมืองทั้งในระดับนายกรัฐมนตรีและระดับรัฐมนตรี รวมทั้งสิ้น 3 ฉบับ ตลอดจนร่างเอกสารทำงานสำหรับความร่วมมือ 7 โครงการ ได้แก่ ความร่วมมือโครงการครัวไทยสู่โลก โครงการความร่วมมืออุตสาหกรรมเหล็ก โครงการสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของอุตสาหกรรมยานยนต์ โครงการอนุรักษ์พลังงาน โครงการเศรษฐกิจสร้างมูลค่า โครงการหุ้นส่วนภาครัฐและเอกชน (Public-

⁸อรรถพร ชันนสิกรรม, “การค้าระหว่างไทย-ญี่ปุ่น,” (สารนิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549), 70-80.

Private Partnership--PPP) และโครงการความร่วมมืออุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มโดยสามารถตกลงกันได้ทั้งหมด จึงถือว่าการเจรจา JTEPA สำเร็จสมบูรณ์พร้อมสำหรับการลงนามซึ่งรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายจะกำหนดกันไป⁹

ภายหลังที่การลงนามความตกลงทางการค้าฉบับนี้มีผลบังคับใช้ขึ้น มูลค่าการค้าระหว่างไทยและญี่ปุ่น ตั้งแต่ 1 พ.ย. 2550 (ค.ศ. 2007) ซึ่งเป็นวันแรกที่ JTEPA มีผลบังคับใช้ จนถึงสิ้นสุด ต.ค. 2551 (ค.ศ. 2008) หรือ 1 ปีหลังจาก JTEPA มีผลใช้บังคับอยู่ที่ระดับ 53,837.19 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้นร้อยละ 18.97 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน

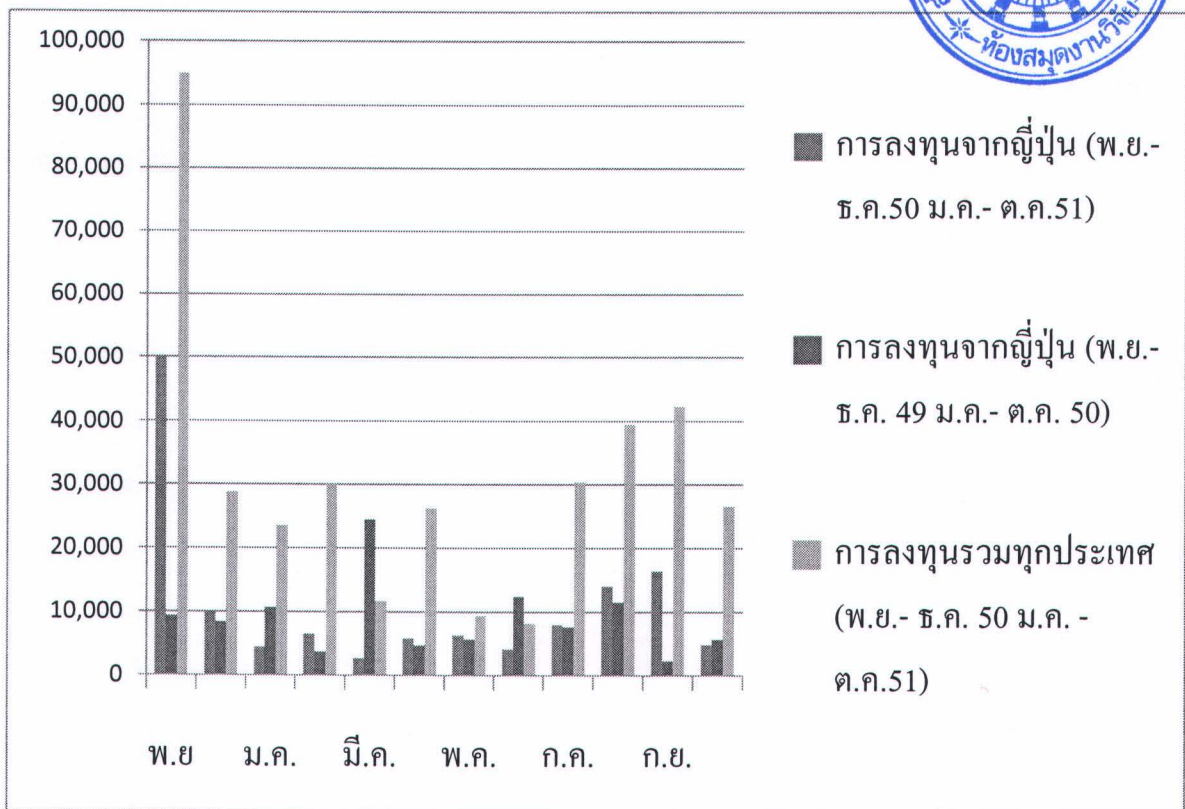
เมื่อจำแนกตามการส่งออกและนำเข้าแล้ว มูลค่าการส่งออกจากไทยไปญี่ปุ่น อยู่ที่ระดับ 20,445.98 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้นร้อยละ 15.99 ขณะที่มูลค่าการนำเข้าจากญี่ปุ่นมาไทย อยู่ที่ระดับ 33,371.21 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้นร้อยละ 20.87 จากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าทั้งไทยและญี่ปุ่นได้รับประโยชน์จากการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement--JTEPA)¹⁰

⁹JTEPA กับก้าวใหม่ความสัมพันธ์ ไทย-ญี่ปุ่น [Online], available URL:

http://www.ftadigest.com/fta/pdf/miniResearch02_JTEPAImpact.pdf, 2011 (April, 1).

¹⁰ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น [Online], available URL:

<http://www.mfa.go.th/jtepa/en/>, 2011 (April, 1).

ภาพที่ 2 การลงทุนจากญี่ปุ่นในไทย ตั้งแต่ 1 พ.ย. 2550-31 ต.ค. 2551

ที่มา: กระทรวงการต่างประเทศ, สถิติการค้า/การลงทุนและการใช้สิทธิ [Online],

available URL: http://www.mfa.go.th/jtepa/jtepa_info2n.html, 2011

(July, 30).

จากที่ได้กล่าวมาถึงพัฒนาการทางความสัมพันธ์ทางการค้าของไทยกับญี่ปุ่น เริ่มจากในช่วงหลังการเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชียเมื่อปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) ทำให้ช่วงเวลาดังกล่าวที่ทางไทยจำเป็นต้องประทับประคองสภาพทางเศรษฐกิจ และการปรับตัวถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจากญี่ปุ่นที่อาจจะไม่มีปริมาณมากเท่ากับในช่วงแรกในยุคของการเคลื่อนย้ายฐานการผลิตในช่วง พ.ศ. 2528 (ค.ศ. 1985) ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ไทย ต้องยื่นหยัดเพื่อฟื้นตัวทางเศรษฐกิจให้กลับมามีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอีกครั้ง และครั้งมาถึงในยุคการจัดทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement--JTEPA) เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ห้องสมุดงานวิจัย

วันที่ 19 ส.ค. 2555

เลขทะเบียน 246696

เลขเรียกหนังสือ

โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) นั้น ซึ่งข้อตกลงนี้เปรียบเสมือนจุดเปลี่ยนทางการค้าของทั้งสองประเทศ โดยญี่ปุ่นเองมีบทบาททางการค้ากับไทยมาโดยตลอด ทั้งในเรื่องการลงทุนในไทยของญี่ปุ่น การส่งออกของสินค้าไทย และการใช้ฐานการผลิตของไทย เพื่อส่งออกสินค้าของญี่ปุ่น ทั้งหมดล้วน เป็นปัจจัยที่ทำให้การทำความตกลงฉบับดังกล่าวจะทำให้ทั้งสองประเทศได้รับประโยชน์อย่างมากมาผ่านความตกลงในฉบับนี้ ซึ่งในส่วนญี่ปุ่นเองก็ได้ให้ความสำคัญต่อการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมในไทย ด้วยเหตุผลสองประการดังต่อไปนี้

ประการแรก ผลประโยชน์ในการสร้างตลาดอุตสาหกรรม ญี่ปุ่นหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้าง ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตที่สำคัญสำหรับนักลงทุนในภูมิภาคอาเซียน เนื่องจาก ญี่ปุ่นมีมุมมองว่า ประเทศไทยมีศักยภาพที่จะเป็นฐานการผลิตที่สำคัญสำหรับนักลงทุนญี่ปุ่นในลำดับต้น ๆ เป็นลำดับที่ 4 รองจาก จีน อินเดีย และเวียดนาม เพราะมีศักยภาพของตลาดในประเทศ อัตราค่าจ้างต่ำ และการเป็นฐานการผลิตเพื่อการส่งออกที่สำคัญ รวมทั้ง การผลักดันที่จะให้ไทยให้เป็นศูนย์กลางลอจิสติกส์ในกลุ่มอินโดจีน และร่วมมือสนับสนุนไทยเป็นประตูการค้าเชื่อมโยงกับภูมิภาค โดยเฉพาะได้ให้ความสนใจกับยุทธศาสตร์ประตูสู่ตะวันตกเชื่อมโยงจังหวัดภาคเหนือ ภาคตะวันตก และภาคใต้กับประเทศพม่า และยุทธศาสตร์ประตูสู่ตะวันออกเชื่อมโยงการค้ากับลาวและเวียดนาม เป็นต้น

ประการที่สอง การให้ความช่วยเหลือทางในรูปแบบ เช่น การคมนาคม การขนส่ง คือ ประโยชน์ที่ญี่ปุ่นก็มักได้รับอันส่งผลไปด้วย เช่น ในการขนส่งสินค้ามายังประเทศไทย จะทำให้เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้ามาบุกตลาดไทยได้ง่ายขึ้น และการเข้าถึงในผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยต่อผลิตภัณฑ์สัญชาติญี่ปุ่นต่อมุมมองของคนไทย ส่วนภาคการคมนาคม ทั้งโครงการรถไฟใต้ดิน โครงการก่อสร้างท่าอากาศยานบริษัทที่ไทยจำเป็นต้องใช้บริการก็หนีไม่พ้นบริษัทรับเหมาก่อสร้างจากญี่ปุ่น ที่มักได้อานิสงส์ไปทั้งการรับเหมาก่อสร้าง การนำเข้าวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้าง และการทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาในการลงทุนทางธุรกิจ¹¹

¹¹ ณรงค์ อ่อนอิน, เรื่องเดิม, 117-121.

จากความสำคัญดังกล่าวจึงเห็นควรที่จะทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น ศึกษาเปรียบเทียบยุคหลังการเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชียเมื่อปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และหลังการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement--JTEPA) ซึ่งการศึกษาชิ้นนี้จะทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของไทยกับญี่ปุ่นในสองช่วงเวลา และความแตกต่างของลักษณะการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในช่วงหลังการเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชียเมื่อปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และหลังการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) รวมไปถึงทิศทางความสัมพันธ์ทางการค้าไทยกับญี่ปุ่นในอนาคต

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษารายต่อสำคัญทางเศรษฐกิจหลังช่วงเวลาที่ไทยประสบปัญหาวิกฤตทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และนโยบายการให้ความช่วยเหลือของญี่ปุ่น
2. เพื่อศึกษาจุดหักเหสำคัญทางเศรษฐกิจหลังช่วงการเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจในเอเชียมาสู่การเป็นหุ้นส่วนทางการเศรษฐกิจ หลังการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement--JTEPA) พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007)
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น และลักษณะการพึ่งพาอาศัยกัน ในช่วงหลังการเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 และหลังการทำความตกลงหุ้นส่วนในทางเศรษฐกิจ พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007)

ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของไทยกับญี่ปุ่น ในช่วงหลังเวลาที่ไทยประสบปัญหาวิกฤตทางการเงินใน

เอเชีย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และหลังการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement--JTEPA) พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) เน้นศึกษาในเรื่องการค้า การลงทุน ของทั้งสองประเทศ โดยเหตุผลที่เลือกศึกษา เปรียบเทียบในช่วงเวลาดังกล่าว มีเหตุผลดังต่อไปนี้

1. หลังช่วงเวลาที่ไทยประสบปัญหาวิกฤตทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) เพราะเป็นช่วงเวลาที่ไทยประสบปัญหาวิกฤตทางการเงิน ส่งผลทำให้ หลายๆ ประเทศได้รับผลกระทบไปตาม ๆ กัน ในขณะที่ญี่ปุ่นในฐานะคู่ค้าของไทยกลับ ยังคงเดินหน้าลงทุนในไทย อย่างไม่กังวลต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งในจุดนี้เป็นที่น่าสนใจในการศึกษานโยบายทางการค้า การลงทุนของญี่ปุ่นและนโยบายการให้ความช่วยเหลือกับไทย

2. หลังการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement--JTEPA) พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) เพราะเป็นช่วงเวลาที่ไทยกับญี่ปุ่นได้ตกลงเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ ด้วยการเปิดเสรีสินค้า บริการ และการลงทุนให้แก่กันและกัน และต่างฝ่ายต่างจะได้รับประโยชน์ไปด้วยกัน รวมไปถึงความเป็นไปได้ในความร่วมมือทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่าง ๆ ในอนาคต

วิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาผ่านเอกสาร บทความ และข้อมูลจาก อินเทอร์เน็ต ทั้งยังมีการสังเคราะห์ความคิดของบุคคลต่าง ๆ โดยเลือกใช้กรอบแนวคิด จากทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน (Complex Interdependence) ทฤษฎีนโยบายการค้า เสรี (Free Trade Policy-FTA) แนวความคิดเศรษฐกิจโลก (Geo-Economics) ทฤษฎีการ ได้เปรียบโดยสมบูรณ์ (Absolute Advantage) และทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Theory of Comparative Advantage) ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในการวิเคราะห์งานวิจัยชิ้นนี้

เพื่อให้เข้าใจถึงการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ในช่วงหลังการเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชียเมื่อปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และหลัง การทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) จากสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และข้อมูลจากทางอินเทอร์เน็ต ด้วยวิธีการนำเสนอในลักษณะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ประกอบกับการวิจัยแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Research) ได้แก่ ข้อมูลที่ทางรัฐบาล หรือ หน่วยงานของรัฐ ได้จัดพิมพ์ขึ้น หรือ ตีพิมพ์ทางวารสาร หรือ บทความต่าง ๆ เช่น ศูนย์ทนายความ การณ์ ผลการประชุม คำปราศรัย และคำสัมภาษณ์ของบุคคลต่างๆ ตลอดจนเจ้าหน้าที่และบุคคลที่มีความเกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Research) ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ ตำรา วารสาร รายงานการวิจัย ผลงานทางวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ กรมการค้าต่างประเทศ ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และเว็บไซต์

ข้อจำกัดของการวิจัย

ในการทำงานวิจัยชิ้นนี้ การค้นคว้าหาข้อมูลถึงการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น ในช่วงหลังการเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และช่วงหลังการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) โดยส่วนใหญ่ข้อมูลจะได้มาจากหน่วยงานต่างๆ ในประเทศไทย และข้อมูลบางตัวก็เป็นความลับที่ไม่เหมาะสมที่จะนำมาเผยแพร่ต่อสาธารณชน รวมทั้ง การเก็บข้อมูลย้อนหลัง ยังเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างยิ่ง ทำให้เกิดปัญหาทางอุปสรรคและขีดจำกัดในการเก็บข้อมูลในบางส่วน อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาได้พยายามอย่างยิ่งที่จะหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ และใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อทำให้เกิดความสมบูรณ์ของข้อมูล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา

การนำเสนอวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษา และผู้ที่มีความสนใจดังนี้

1. ทราบถึงรอยต่อสำคัญทางเศรษฐกิจหลังช่วงเวลาที่ไทยประสบปัญหาวิกฤตทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และนโยบายการให้ความช่วยเหลือของญี่ปุ่น

2. ทราบถึงจุดหักเหสำคัญทางเศรษฐกิจหลังช่วงการเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจในเอเชียมาสู่การเป็นหุ้นส่วนทางการเศรษฐกิจ หลังการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement--JTEPA) พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007)

3. ทราบถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น และลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันในช่วงหลังการเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และหลังการทำความตกลงหุ้นส่วนในทางเศรษฐกิจ พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007)

4. ข้อมูลจากงานวิจัย อาจเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่จะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น ต่อไปในอนาคต

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การลงทุนระหว่างประเทศ หมายถึง การประกอบธุรกิจโดยการเคลื่อนย้ายทุน เครื่องจักรและบุคลากร ไปยังประเทศอื่น ๆ หรือ การเป็นเจ้าของธุรกิจในประเทศอื่น ๆ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามระยะเวลา คือ การลงทุนระยะสั้น และการลงทุนระยะยาว

2. การลงทุนโดยตรง (Direct Investment) หมายถึง การเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศที่มีเป้าหมายหลัก เพื่อควบคุมจัดการและแสวงหากำไรขององค์กรธุรกิจในต่างประเทศ หรือการไปก่อตั้งกิจการขึ้นในต่างประเทศ โดยผู้ลงทุนเป็นเจ้าของหรือมี

อำนาจในการจัดการธุรกิจที่ลงทุนไว้ ส่วนใหญ่เป็นการลงทุนตั้งบริษัทรานานาชาติ หรือ บริษัทข้ามชาติ (Multinational Corporation--MNC) ซึ่งการลงทุนทางตรงทำได้หลายวิธี

3. กลุ่มประเทศโอเป็ค (Organization of Petroleum Exporting Countries--OPEC) คือ กลุ่มประเทศผู้ส่งออกน้ำมัน ซึ่งในปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) (ค.ศ. 2011) ประกอบไปด้วย 14 ประเทศ ได้แก่ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ประเทศอิรัก ประเทศอิหร่าน ประเทศคูเวต และ ประเทศเวเนซุเอลา ประเทศสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ประเทศกาตาร์ ประเทศไนจีเรีย ประเทศแอลจีเรีย ประเทศลิเบีย ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศเอกวาดอร์ ประเทศแองโกลาและประเทศออสเตรีย

4. ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement--JTEPA) หมายถึง ความตกลงระหว่างราชอาณาจักรไทยและ ญี่ปุ่น โดยเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ FTA ที่ผ่านข้อตกลงทางการค้าสู่ระดับความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทย-ญี่ปุ่น ซึ่งนอกจากการแลกเปลี่ยน FTA แล้ว ยังได้รวมถึง การถ่ายทอดเทคโนโลยี และวัฒนธรรม ฯลฯ

5. การค้าไร้กระดาษ หมายถึง การลดจำนวนการใช้กระดาษลง โดยการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดเก็บ บันทึก ประมวลผลข้อมูล ตลอดจนจัดทำรายงานต่างๆ และการทำงานในสำนักงานที่ดำเนินไปได้ โดยไม่มีกระดาษมาเกี่ยวข้อง แต่ใช้เทคโนโลยีอื่น ๆ เข้ามาช่วยจัดการแทน เช่น การส่งงานผ่านทาง E-mail การ Approve เอกสารทางระบบแลน งานรายงานเอกสารต่าง ๆ ซึ่งเก็บเป็นไฟล์ส่งผ่านให้กันทางเมล์หรือไฟล์แชร์ เป็นต้น

6. เขตการค้าเสรี (Free Trade Area--FTA) คือ การทำข้อตกลงการค้าแบบเสรี โดยกำจัดการเก็บภาษีศุลกากร การจำกัดส่วนแบ่ง (โควตา) และการให้สิทธิพิเศษกับสินค้าส่วนใหญ่ ที่ได้ทำการค้าขายระหว่างกัน

การนำเสนอ

การนำเสนอได้แบ่งออกเป็น 6 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำกล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะ วิธีการศึกษา การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ ข้อมูลและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับและการนำเสนอ

บทที่ 2 เสนอเกี่ยวกับกรอบแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง และทฤษฎี เพื่อวางกรอบ แนวความคิดสำหรับการศึกษา

บทที่ 3 ศึกษานโยบายการให้ความช่วยเหลือของญี่ปุ่นในช่วงหลังการเกิดวิกฤต-ทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และเหตุผลที่ญี่ปุ่นคืนเงินลงทุนในไทย

บทที่ 4 ศึกษาการก่อเกิด ประโยชน์ มุมมองและยุทธศาสตร์จากการทำความเข้าใจ ส่วนทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007)

บทที่ 5 ศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น และลักษณะ การพึ่งพาอาศัยกัน ในช่วงหลังการเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) และหลังการทำความเข้าใจในส่วนในทางเศรษฐกิจ พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007)

บทที่ 6 การสรุปเนื้อหาทั้งหมด โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา และข้อสรุปจาก ผลการศึกษา